51N4E
Rebel

‘Musea voor hedendaagse kunst in Vlaanderen.
Hoe/wat/waar? De M HKA-casus’

Waarom een Verzamelgebouw?
5 redenen, 3 scenario’s

INDEX

Opdrachtomschrijving 5

Waarom? Hoe? 7

M HKA Verzamelgebouw? 15

Redenen om te Verzamelen 19

1. de kunstervaring inzetten als basiswaarde
2. een institutionele figuur gericht op permanente vernieuwing
3. een vloeibaar begrip van locatie
4. het opzetten van nieuwe verdienmodellen en nieuwe engagementen
5. het museum als stadsontwikkelingsproject

Scenario's van Verzamelen

1. KMSKAM HKA
2. Antwerp Art District
3. Flemish Art Bank

Componenten en Architecturale Aspecten door Labo A 57

Synthese en Vervolg 65

OPDRACHTSOMSCHRIJVING

Dit dossier is een deeldossier van de studie ‘Componenten - Modellen - Scenario’s. Contouren voor een museum voor hedendaagse kunst’ door Labo A, in opdracht van Team Vlaams Bouwmeester. Aan deze lopende studieopdracht werd een tweede luik toegevoegd, met dezelfde algemene doelstelling als de lopende studieopdracht, maar via de methodiek van het ontwerpmatig onderzoek en met het stedelijk verzamelgebouw als basishypothese Op 14/04/2014 werd deze subopdracht door Labo A gegund aan 51N4E bijgestaan door Jan Verheyen, vastgoedexpert bij RebelGroup Advisory nv.

Het onderzoek gebeurde in twee parallelle maar elkaar rakende onderzoekssporen, elk met een verschillende werkwijze. Het conceptualiserend spoor – door Labo A – brengt een overzicht van de elementen in de strategische discussie over een toekomstig profiel voor een museum voor hedendaagse kunst in Vlaanderen (M HKA) om op basis daarvan tot conceptueel onderbouwde scenario’s te kunnen komen voor het M HKA als instelling en vervolgens tot architectuurprojecten. Het ontwerpmatig spoor – onderwerp van dit dossier– werkt in de omgekeerde richting: het vertrekt van de hypothese van het verzamelgebouw als ‘oplossing’, vertaalt dit in drie variante architecturale en stedelijke projectschetsen en verkent de verschillende potenties ervan. De ontwikkelingskansen voor het instellingsprofiel van het M HKA zijn hierin slechts één element.

De twee onderzoekssporen hebben elkaar tijdens de studieperiode wel gevoed en er is naar gestreefd om ze maximaal op elkaar af te stemmen op vlak van de gebruikte begrippen en grafische codering. In Hoofdstuk 5 van dit dossier volgt ook een insert door Labo A waarin telkens de implicaties en mogelijkheden van de ontwikkelde ontwerp scenario beschreven worden voor de componenten (STUDIE,

EXPO, DEPOT) en voor de architecturale aspecten (FORUM*, BACKBONE, INTERFACE) zoals gedefinieerd in hoofdstuk 3 van Labo A's deelrapport 1.

WAAROM? HOE?

Dit ontwerpend onderzoek vertrekt van een vraag die eigenlijk al een antwoord is. De onderzoeksvraag die door M HKA en BWMSTR gesteld wordt, luidt immers: ‘wat zijn de ontwikkelingskansen voor het M HKA als men het opvat als een verzamelgebouw?’ Het is daarmee onmiddellijk duidelijk dat de ‘oplossing’ - het verzamelgebouw- die naar voor geschoven wordt zowel vanuit het perspectief van M HKA als vanuit het perspectief van BWMSTR als kansrijk wordt ervaren, zonder verder te verduidelijken waarin die kans ligt. Om het maximum uit dit beperkt ontwerpend onderzoek te halen, lijkt het ons belangrijk om een tweede vraag te stellen: ‘Als het verzamelgebouw het juiste antwoord is, wat was dan de vraag die gesteld werd?’ Of anders geformuleerd: ‘Waarom een verzamelgebouw?’.

Met deze dubbele vraag in het achterhoofd – de vraag naar het hoe en het waarom -, hebben we het ontwerpproces opgezet als een combinatie van ontwerpoefeningen en een reeks van gespreksrondes. Tijdens het ontwerpproces hebben we mogelijke syntheses naar voor geschoven, die geholpen hebben om de intuïtieve redenen om voor het ‘verzamelgebouw’ te kiezen aan de oppervlakte te brengen. De achterliggende ambitie van die ontwerpoefening is met andere woorden minder om te beslissen wat het verzamelgebouw zou moeten zijn, maar vooral om te begrijpen waarom het verzamelgebouw door de verschillende partijen rond de tafel als een mogelijke waardevolle oplossing wordt gezien en welke randvoorwaarden belangrijk zijn om die waardes te kunnen activeren. De uitkomst van dit onderzoek is dus niet één of meer schetsontwerpen, maar een eerste opsomming van de achterliggende waarden die maken dat het verzamelgebouw een aantrekkelijke gedachte is, plus een

beter inzicht in de concrete startcondities die nodig zijn om die waarden te kunnen realiseren.

De synthese die hier voor ligt, legt de componenten die tijdens dat ontwerpproces op een geïntegreerde manier geproduceerd zijn, opnieuw uiteen. Om dit ontwerpend onderzoek te gebruiken als een aanzet om het toekomstige debat te structureren, hebben we enerzijds de achterliggende redenen voor de intuïtieve keuze voor het verzamelgebouw gelijst (de ‘waarom’-vraag, zie hoofdstuk: 5 voordelen van verzamelen) om vervolgens enkele scenario’s naar voor te schuiven die deze voordelen telkens op een andere manier combineren (de ‘hoe’-vraag, zie hoofdstuk: 3 scenario’s van verzamelen). Deze opsplitsing is gewild: ze vat het onderzoek samen in een heldere en open structuur die het mogelijk maakt het materiaal in een intern, publiek of politiek debat te activeren en verdere inzichten te genereren maar ook te integreren. Het ontwerpend onderzoek naar het verzamelgebouw is dus voorlopig samengevat als een constructieve en geïnformeerde provocatie, geformatteerd om een breder gesprek mee aan te vatten. Dit gesprek is de uiteindelijke doelstelling van het werk dat hier aangeleverd wordt, maar valt niet binnen de contouren van de huidige opdracht.

Het eindpunt van deze studie (hoofdstuk: synthese en vervolg) is een nieuw vertrekpunt, waarbij zowel de achterliggende redenen als de randvoorwaarden duidelijker in beeld gekomen zijn, als een basis waarop de toekomstige ambitie voor het M HKA met meer inzicht en meer scherpte geformuleerd kan worden.

Jos de Gruyter & Harald Thys: Der Schlamm von Branst, 2008
(collage 51N4E)

M HKA VERZAMELGEBOUW?

We bekijken het verzamelgebouw breder dan enkel het museum als gebouw waar kunst ‘wordt verzameld’. Het verzamelgebouw kan klassiek begrepen worden als een manier om efficiënter om te gaan met werkingsmiddelen en zo sneller kritische massa op te bouwen. Het bedrijfsverzamelgebouw is daar een klassiek voorbeeld van: jonge bedrijven delen bepaalde diensten, zoals onthaal, vergaderruimte en kantoorbenodigheden… en kunnen zo tegen een lagere instapkost sneller performant worden.
In de kunstwereld zelf staat het begrip verzamelgebouw eerder voor het idee van het ‘kunstencentrum’, als een plek waar de verschillende kunsten - en de verschillende manieren waarmee het publiek ermee in aanraking kan komen - gebundeld worden.

Groothandelsgebouw, Maaskant, Rotterdam

Ook het kunstverzamelgebouw richt zich op het maken van een plek met kritische massa, ditmaal met een brede en rijke kunstbeleving als voornaamste doelstelling. Het Centre Pompidou is hiervan een bekend voorbeeld, net als het Brusselse Bozar en - in veelvoud en verspreide slagorde- het Vlaamse culturele centrum.

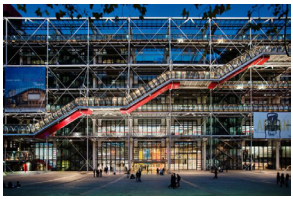

Centre Pompidou, Richard Rogers & Renzo Piano, Parijs

Een instelling als het M HKA vanuit het idee van een verzamelgebouw benaderen, legt een paradox bloot. Enerzijds is M HKA één van de belangrijkste culturele instellingen van Vlaanderen en zou dus conceptueel niet mogen vergeleken worden met een opstartend bedrijf, noch zou het op dezelfde leest mogen geschoeid worden als het Vlaamse culturele centrum. Anderzijds is het idee van een Instelling van Actuele Kunst in Vlaanderen een idee dat nog steeds in volle ontwikkeling is, wat de vraag naar nieuwe en innovatieve manieren om een schaalvergroting en een kritische massa te bedenken zeker pertinent maakt.

Dit is dan ook de manier waarop het ons zinvol lijkt de vraag naar een verzamelgebouw te begrijpen: als een manier om - voorbij de gekende modellen - een nieuwe toekomst voor het M HKA te denken als een instelling van de toekomst, die kritische impact heeft en programma, actoren en ruimtes ‘verzamelt’ door op een zelfbewuste en intelligente manier verbindingen aan te gaan en nieuwe ontwikkelingsprocessen op te starten, door haar eigen, unieke en verbindende rol te bepalen ten opzichte van een breed palet aan actoren binnen de sector en daarbuiten.

M HKA, Antwerpen

5 REDENEN OM TE VERZAMELEN

Het hoofdstuk ‘5 redenen om te verzamelen’ noteert 5 voordelen die tijdens het ontwerpwerk en de bijhorende gespreksrondes naar boven kwamen drijven. Ze zijn met andere woorden het resultaat van het voortschrijdend inzicht dat opgebouwd is tijdens het ontwerpend onderzoek. Elk van de voordelen op zich heeft een betekenis die los staat van de scenario’s, en ze worden hier opgesomd omdat ze als principes kunnen gehanteerd worden om de toekomst van het M HKA mee te bedenken. Ze zijn open omdat ze nog op verschillende manieren kunnen geïnterpreteerd worden (wat ook aangetoond wordt door de verschillende scenario’s), maar ze zijn desalniettemin precies, omdat ze 5 specifieke waardes beschrijven die in de huidige context pertinent zijn bij het bedenken van een infrastructuur voor hedendaagse kunst.

1. DE KUNSTERVARING INZETTEN ALS BASISWAARDE

Thomas Struth

Tijdens de ontwerpgesprekken werd duidelijk dat het M HKA meer gewaardeerd wordt door zijn werking dan door zijn gebouw. Het eerste heeft een internationale uitstraling, het tweede een provinciale. Het vergroten van de kritische massa van het gebouw is een voorwaarde om een vooraanstaand kunstbeleid te kunnen voeren, waarbij kritische massa vooral moet begrepen worden als een kwalitatieve versterking (bijvoorbeeld het onthaal van het publiek en de vrije hoogte van de tentoonstellingsruimtes) om zo tot meer impact en concentratie te kunnen komen. Wil het museum een eigen toon kunnen zetten en een andere perceptie van de tijd creëren, dan moet de museale ervaring versterkt worden en de omgang met kunst expliciet als waarde ingezet worden. Om het publiek op deze manier te kunnen aanspreken, is een kritische onderdrempel nodig en moeten ruimtelijke keuzes gemaakt worden.

2. EEN INSTITUTIONELE FIGUUR GERICHT OP PERMANENTE VERNIEUWING

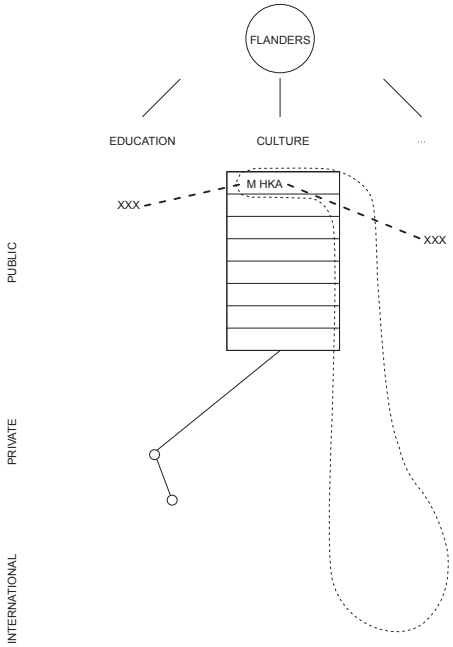

In een rijk maar sterk versnipperd cultureel veld, moet een sleutelinstelling als het M HKA zich sterk differentiëren en profileren. De vraag daarbij is hoe het dat kan doen door ook van de rijkdom van dat veld gebruik te maken, en bijgevolg ook een deel van de versnippering te addresseren en zelfs te gaan defragmenteren. Uitgaande van de integrale kunstbeleving als kernwaarde, stelt zich de vraag hoe een instelling van hedendaagse kunst zich verhoudt ten opzichte van een kunstpraktijk, waarbij onderscheid tussen oud en nieuw, tussen media en presentatievormen en tussen productie en consumptie van kunst stelselmatig bevraagd en uitgedaagd wordt. Het creëren van nieuwe ervaringen voor het publiek zal met andere woorden vertrekken van een situatie die toelaat om deze categorieën te verbinden. Het ontwikkelen van een vernieuwende hedendaagse kunstinstelling kan starten bij het vinden en expliciteren van een nieuwe institutionele werking en beheerslogica, of anders geformuleerd: de huisvesting in een stedelijk verzamelgebouw kan een aanleiding zijn om een nieuw protocol voor een en nieuwe museale praktijk te ontwikkelen.

3. EEN VLOEIBAAR BEGRIP VAN LOCATIE

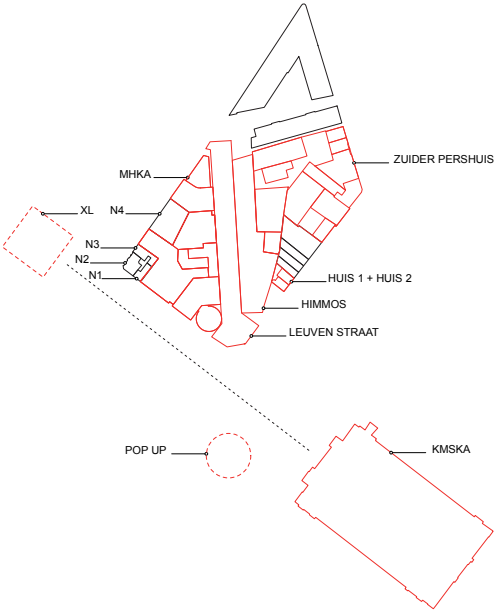

De huidige locatie van het M HKA vastgoed biedt nog veel marge en opportuniteiten, door een overschot aan capaciteit zowel op het terrein als errond (zuiderpershuis, leegstaand overliggend terrein, kaaien…). In dit deel van het zuiden van de kernstad Antwerpen, kan deze overcapaciteit op verschillende manieren geactiveerd worden, door externe spelers aan te trekken en daarbij de symbolische maar ook de gebruikswaarde van het M HKA als troeven in te zetten. Het M HKA kan deze opportuniteiten inzetten om zijn museale werking minder vanuit het idee van een kunstcontainer te bedenken, en meer vanuit het idee van een capaciteit. Een inherente flexibiliteit, die niet start met het bepalen van de grenzen van het instituut maar van zijn kern, waarbij het verschuivend programmeren in de tijd en in de ruimte één van de krachtlijnen van de instelling kan worden.

4. HET OPZETTEN VAN NIEUWE VERDIENMODELLEN EN NIEUWE ENGAGEMENTEN

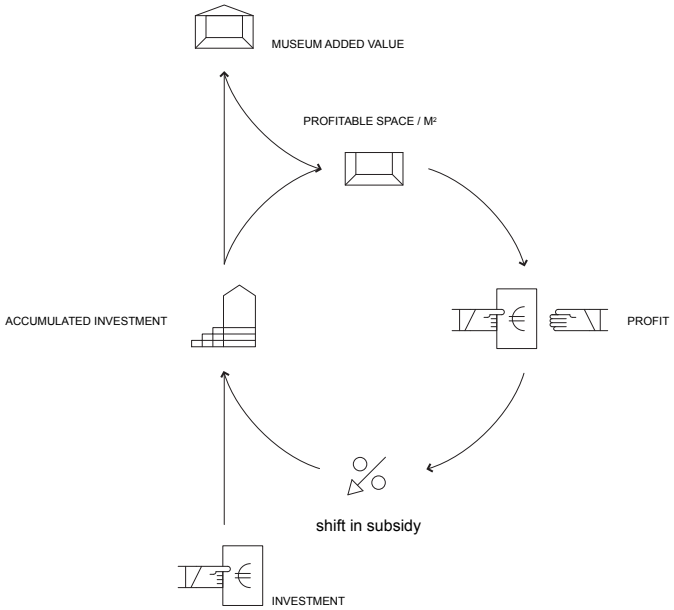

Financieel biedt het ‘verzamelen’ een kans om het museum niet enkel als een cultuuruitgave, maar ook als een investering te zien, waarbij de infrastructuur een werkingscapaciteit genereert die op haar beurt nieuwe bedrijfsmodellen mogelijk maakt die op termijn niet enkel gebaseerd zijn op subsidie, maar op basis van een systeem dat toelaat zichzelf te vernieuwen. Door subsidies anders aan te wenden, bijvoorbeeld door een investering in deze infrastructuur, wordt de kans gecreëerd om nieuwe engagementen aan te gaan, waarbij de museale vernieuwing van het instituut en de permanente omgang met hedendaagse kunstproductie structureel uitgetest wordt door banden te smeden met andere publieke instellingen, nationaal en internationaal, maar ook met private partijen binnen de kunst scene en daarbuiten.

5. HET MUSEUM ALS STADSONTWIKKELINGSPROJECT

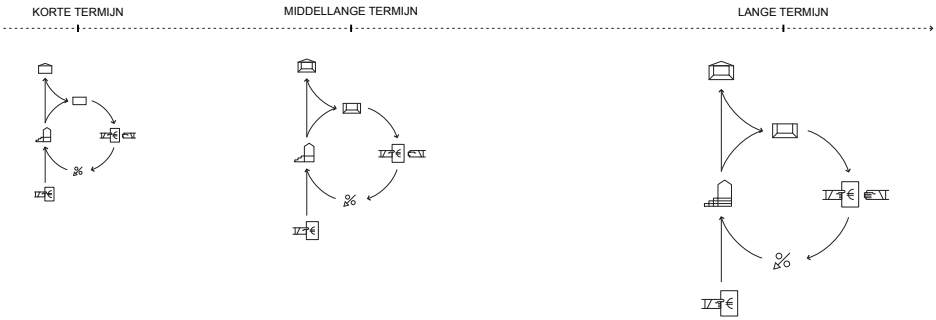

Het M HKA was van bij aanvang een stedelijk project en vandaag stelt zich de vraag hoe we de hedendaagse stad (en dus ook de plek waar het M HKA zich toe verhoudt) moeten begrijpen. De hedendaagse stad kan –zeker in Vlaanderen- op verschillende manieren gelezen worden, gaande van de kernstad Antwerpen tot het stedelijk territorium van de Eurodelta. Een hedendaagse instelling zal zich anders profileren binnen verschillende territoriale modellen. Deze verschillende schalen zullen pas in verschillende tijdsintervallen geadresseerd kunnen worden. Gezien de geschiedenis van het M HKA lijkt het een kans om de instelling ook als een ‘verzameltraject’ te beschouwen, en dus minder als een container - die in 5 jaar af is en geen aanpassingen meer behoeft - en meer als stadsontwikkelingsproject - waarin stap per stap naar een duidelijk ambitieniveau wordt gestreeft. Zowel de ruimte als de tijd (en ook mobiliteit) moeten geactiveerd worden, om zo het museum te laten groeien als een duurzaam project waarbij het kan evolueren van het een naar het ander; een groei waarvan de stappen op verschillende manieren kunnen bepaald worden.

3 SCENARIO'S VAN VERZAMELEN

De ontwerpoefeningen en experimenten waarmee het proces werd opgezet, hadden als eerste insteek om deelaspecten van het M HKA als verzamelgebouw te bedenken en te verbeelden: op vlak van ruimtelijke capaciteit en mogelijke verdienmodellen, in relatie met het publiek en de stad en bijgevolg ook de mogelijke rol die voor het instituut in het culturele landschap kan bedacht worden. Deze oefeningen waren initieel eerder rudimentair en hadden als voornaamste doel een aantal relaties scherp te stellen en een aantal ongebruikte kansen tegen het licht te houden.

Op basis van deze verbeelding is een reeks van gesprekken opgestart, waarin de experimenten besproken en beargumenteerd werden. Op basis van deze argumentatie en groeiend inzicht zijn de experimenten verder ontwikkeld, als vehikels voor collectieve intelligentie. Waar de eerste ontwerpoefeningen slechts enkele van de bovenstaande relaties onderzochten, werden de voorstellen gaandeweg meer complex en kwamen ze meer in de buurt van mogelijke oplossingen. Ondanks hun experimenteel karakter, werden de oefeninge ontwikkelingsscenario's waarin alles in een onlosmakelijk verband ten opzichte van elkaar geplaatst werd: de relatie tussen het soort museum dat het M HKA zou kunnen zijn werd gekoppeld aan een keuze welke terreinen daarvoor aangesneden moeten worden en welke geldstromen dat zou kunnen genereren.

Deze geïntegreerde aanpak kan verkeerdelijk de suggestie geven dat de ontwerpbeslissingen 'vastliggen'. Om die indruk te vermijden, zijn de ontwerpoefeningen in deze synthesebundel samengevat en bij wijze van spreken opnieuw uitgekleed tot 3 scenario's. Deze vormen een reeks van voorlopige voorstellen die de bovenstaande relaties op een bepaalde manier ten opzichte van elkaar expliciteren en zo bepaalde ontwikkelingskansen verbeelden.

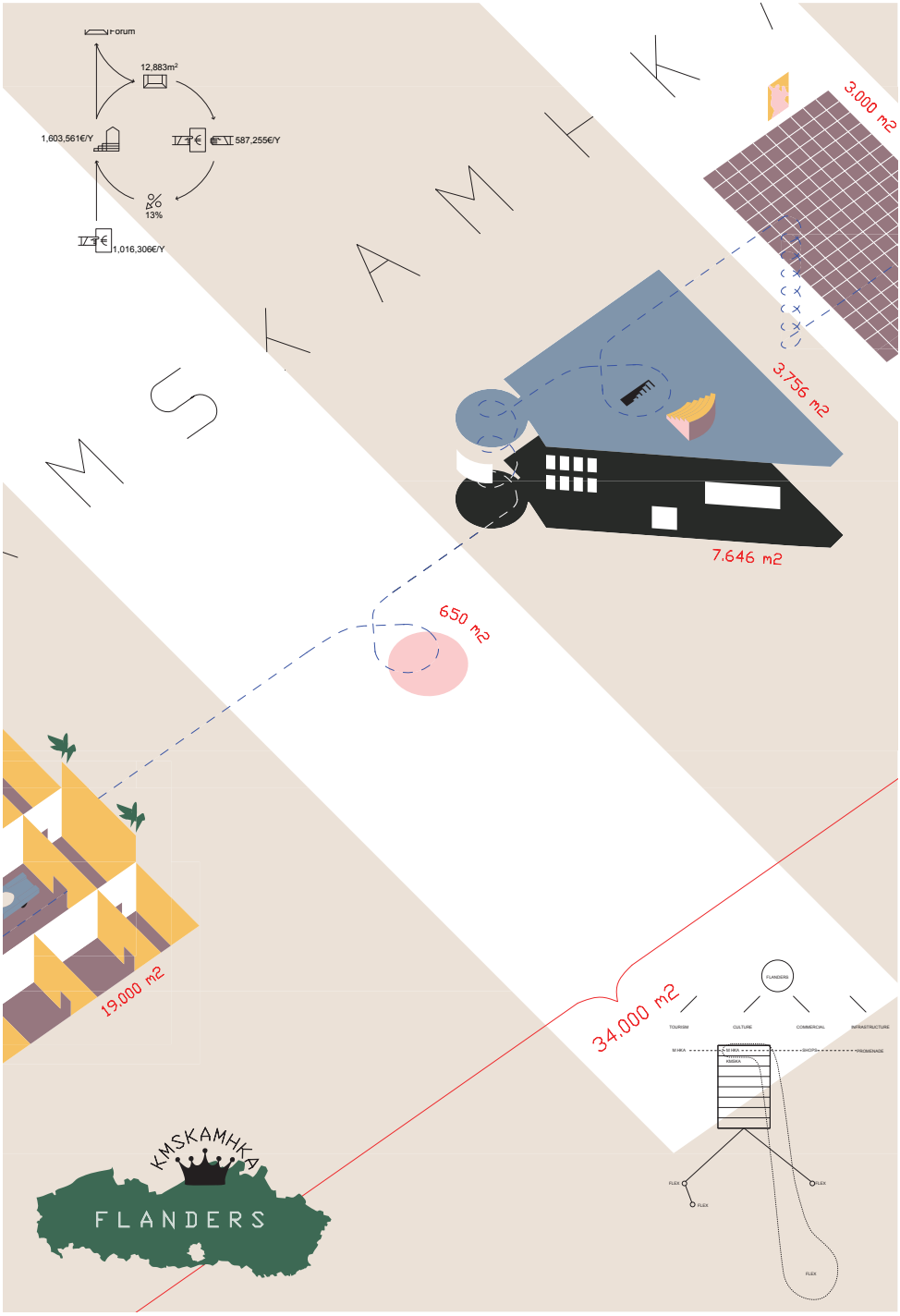
Forum
12,883m²
587,255€/Y
13%
1,016,306€/Y
1,603,561€/Y
M S K A M H K A
3,000 m2
3,756 m2
7,646 m2
650 m2
19,000 m2
34,000 m2
FLANDERS
TOURISM
CULTURE
COMMERCIAL
INFRASTRUCTURE
M-MKA
SHOPS
PROMENADE
FLEX
FLEX
FLEX
FLEX
KMSKAMHKA
FLANDERS

SCENARIO 1 : KMSKAM HKA

Potentie van de Locatie: Expansie
Met deze casus versterken we de link tussen het M HKA en het KMSKA. De nabijheid van beide toonaangevende musea creëert de potentie om de grens tussen hedendaagse en schone kunsten te doen vervagen en de hedendaagse kunst van het M HKA als deel van 600 jaar kunstgeschiedenis te zien, vanaf de vlaamse primitieven tot nu. Daarnaast wordt de strategische ligging van het M HKA tussen twee openbare ruimten met veel herontwikkelings-potentieel – de kaaien en de gedempte zuiderdokken – geadresseerd. We vertrekken niet zozeer vanuit een uitbreiding of herontwikkeling van het M HKA gebouw op zich, maar vanuit een diversifiëring van de museale ruimte door het M HKA te laten fusioneren met het KMSKA en de verbindende openbare ruimte hiermee betekenis te

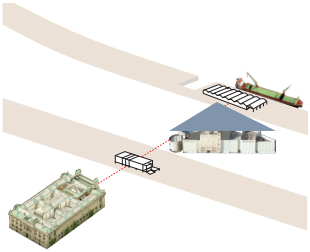

Extra Muros: Potential Estate in KMSKA

Pavilion Lincoln Zoo, Chicago

Serpentine Pavilion, OMA, 2006

geven.

Op de gedempte zuiderdokken, op de as tussen beide musea, kan de samenwerking op een evidente manier zichtbaar worden voor het publiek door een tijdelijk paviljoen te installeren, dat naast een museale ervaring ook andere stedelijke activiteit absorbeert. Het paviljoen dat de Lincoln Park Zoo tijdelijk op zijn terreinen installeerde werd bijvoorbeeld al snel toegeëigend door yoga-klassen voor hun wekelijkse samenkomsten. Ook het jaarlijkse Serpentine Pavilion verweeft op succesvolle manier kunst, architectuur en publieke ruimte.
Een verdere diversifiëring van

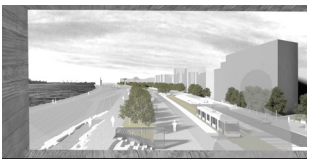

Masterplan Scheldekaaien, Proap/Wit architecten

Lincoln road 111, Herzog&DeMeuron, Miami

Parking 58, Brussel

Dallas Theatre, OMA, Dallas

tentoonstellingsruimten kan plaats vinden op de kaaien, in het in het masterplan geplande volume recht tegenover het M HKA. Deze nieuwbouw kan de overgedimensioneerde ruimtes bieden – zowel voor grote installaties als evenementen – die beide musea momenteel missen. Een openbare, culturele functie ligt in de lijn van intenties van de stad voor dit volume, en een duidelijk adres van het KMSKAM HKA op de kaaien – in combinatie met een voetgangersbrug over de bestaande autoweg – zal de zichtbaarheid van het museum vergroten.

De strategische ligging van het huidige M HKA temidden van deze 'collectie van tentoonstellingsruimten', maakt het een evidente plek om het publiek te ontvangen en te informeren over de activiteiten van het 'verspreide' museum. Dit 'forum' stellen we voor als overdekt dakterras dat door middel van afzonderlijke publieke

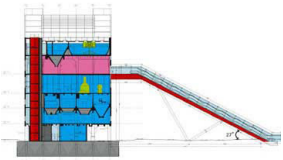

Kohlenwasche, OMA, Zollverein

circulatiewegen aantakt op de omliggende openbare ruimten: via de voetgangersbrug naar de kaaien en door het cilindervormige volume naar de gedempte zuiderdokken.

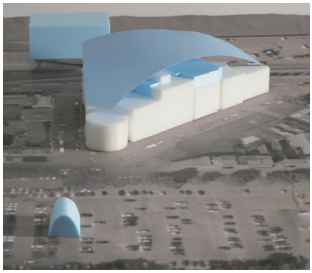

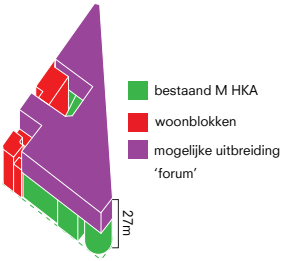

Dit 24/24 forum evoceert een metropolitane ervaring die vandaag de dag ontbreekt in deze context. Deze ontwikkeling verhoogt de potentie van het onderliggende, bestaande M HKA

Parking 58, Brussel

Casa Dela Musica, OMA, Porto

gebouw als gerentabiliseerde ruimte (7646 m²)bestemd voor verhuur aan kunst-gerelateerd (galerijen, ateliers) of niet-kunstgerelateerd programma (supermarkt, kantoren)

Door de fusionering en aaneenschakeling van de bestaande en nieuwe gebouwen, ontstaat een museum met totale oppervlakte van

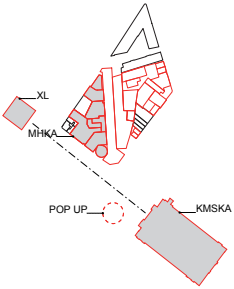

1. KMSKAMHKA		
	1.A	
	Floors	Floor Area (m^2)
REUSED MHKA	existing	7646
FORUM	1	3056
BACKBONE OFFICE	1	700
KMSKA	existing	19000
POP UP	1	650
XL	3	3000
SUM / Σ		34052

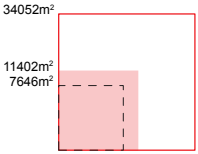

totale uitbreiding

uitbreiding op huidige terrein M HKA

huidig M HKA

34.000 m2

Organisatiestructuur: Fusie

De formele organisatiestructuur waarin M HKA en KMSKA opgaan en aangevuld worden met nieuwe capaciteit, kan vergeleken worden met een systeem van 'communicerende vaten'. Een goed voorbeeld in de Antwerpse context is de Antwerpse Zoo. De Zoo, de koningin Elisabethzaal en het congrescentrum maken deel uit van eenzelfde structuur waar de ene component de verliezen van de andere compenseert. Dit financiële voordeel resulteert uit het aantrekken van

Conferentiecentrum dat deel uitmaakt van de Antwerpse zoo en de koniging Elisabethzaal.

verschillende publieken die elkaar onderling versterken. Door bijvoorbeeld een museumpas te voorzien die toegang verleent tot de verschillende tentoonstellingen – in het KMSKA, de pop-up, het M HKA, het Kaaigebouw, ontstaat er een wervende kracht en kritische massa die M HKA op zichzelf niet tot stand kan brengen.

Naast de gefusioneerde partners, die

de leiding opnemen over het museum, worden partners aangetrokken die geïnteresseerd zijn om de flexibele ruimten te huren en mee te profiteren van de zuigkracht van het

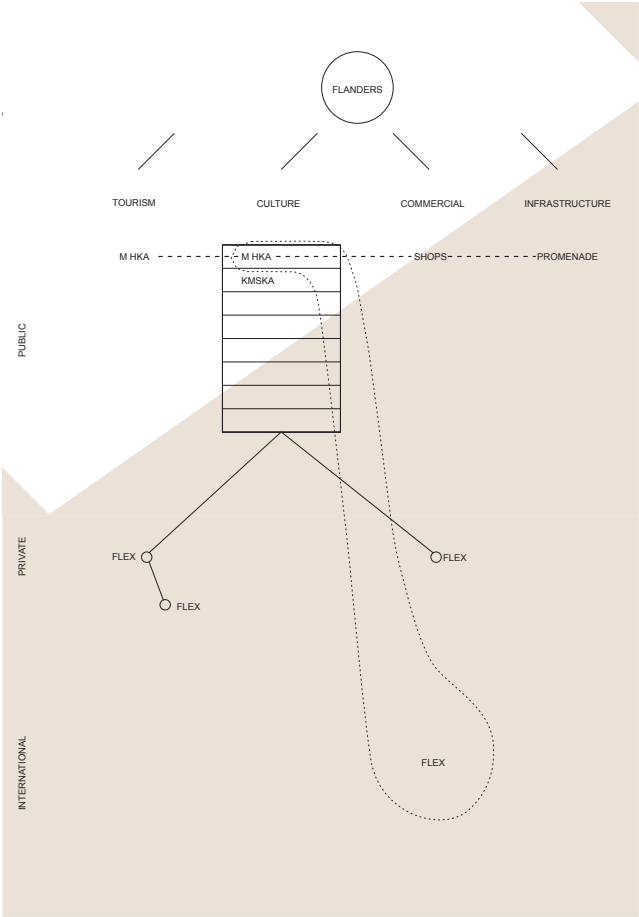

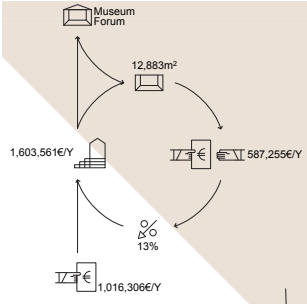

museumcomplex.

Financieel Mechanisme: Schaalvergroting
Dit mechanisme van exploitatie door verhuur aan derden kan op termijn – wanneer alle voorgenoemde componenten gerealiseerd zijn – tot 590.000 EUR per jaar opleveren, dit is een 13% van de jaarlijkse subsidie die M HKA ontvangt van de Vlaamse Overheid. De investeringen – het paviljoen, het forum, het kaaigebouw en het geherstructureerde M HKA – functioneren zo als een publieke infrastructuur om privaat kapitaal aan te trekken. De investering zelf raamden we op 1M6 EUR/jaar over 30 jaar. Universiteitscampussen hanteren deze aanpak al door hun leegstaande ruimtes te verhuren aan start-ups of bedrijven. Naast de financiële optimalisatie, levert dit ook synergieën tussen professionele en academische activiteiten op de campus. Een dergelijke synergie maakt ook shoppingcentra succesvol.

Shoppingcentrum Funf hofe, Herzog&DeMeuron, Munchen

Stappenplan: differentiëring
Een eerste stap in dit proces kan een gezamenlijk paviljoen zijn waar de plannen voor het gefusioneerd museum worden tentoongesteld. Dit paviljoen kan het financieel mechanisme alvast activeren door het naast de publieke uren te verhuren voor evenementen en activiteiten

Een tweede stap is de realisatie van het forum op het dak. Gedurende de verbouwing van het M HKA kan de collectie hedendaagse kunst een plaats krijgen in het voormalige KMSKA-gebouw dat tegen 2017 afgewerkt zal zijn. In het forum krijgt het nieuwe museum haar nieuw adres, zowel verbonden met de kaaien als met de gedempte zuiderdokken.

Een uiteindelijke stap is de realisatie van het Kaaigebouw en de eventuele aantakking van meerdere musea in deze structuur: het fotomuseum, het Middelheim. Het financieel mechanisme wordt nu volledig geactiveerd door het verhuur van de flexibele ruimte in het voormalig M

HKA-gebouw, de tijdelijke paviljoenen en het Kaaigebouw.

Representatie en Profiel: Knoop op

Een hoogstaande alliantie: FIFA President Mr. Joseph S.Blatter and Sony CEO Idei op een signing ceremony

een Museum-as

De fusie van twee sterke institutionele waarden maken één sterke speler in het landschap: een Kroonjuweel in Vlaanderen. Dit maakt dat het profiel en de representatie van het M HKA niet verdwijnen, maar opgaan in een grotere structuur.

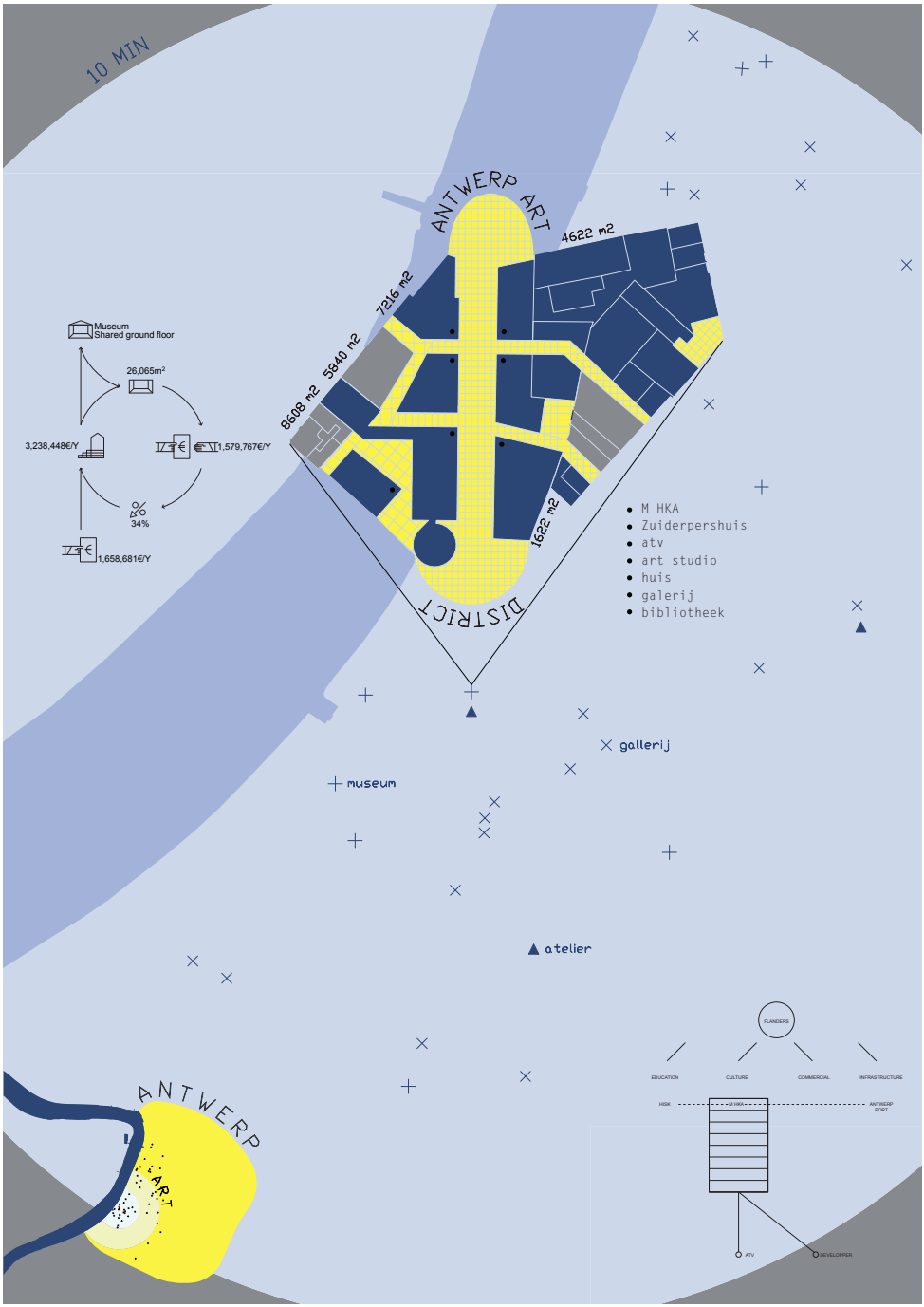
10 MIN
ANTWERP ART DISTRICT
4622 m2
7216 m2
5840 m2
8608 m2
1622 m2
Museum
Shared ground floor
26,065m²
1,579,767€/Y
34%
1,658,681€/Y
3,238,448€/Y
M HKA
Zuiderpershuis
atv
art studio
huis
galerij
bibliotheek
gallerij
museum
atelier
ANTWERP
ART
FLANDERS
EDUCATION
CULTURE
COMMERCIAL
INFRASTRUCTURE
HISK
M HKA
ANTWERP PORT
ATV
DEVELOPPER

SCENARIO 2 : ANTWERP ART DISTRICT

Organisatiestructuur: Coöperatie
Deze casus vertrekt vanuit mogelijke 'partnerships' met andere instituten en ondernemingen die niet noodzakelijk aanwezig zijn in de huidige context. Door het samenbrengen van enkele sterke spelers met een verschillende achtergrond in een 'district', kan het momenteel onbestemd openbaar domein rondom het M HKA opgeladen worden, en worden er financiële optimalisaties mogelijk dankzij synergie tussen de verschillende partners. Deze aanpak is in zekere zin vergelijkbaar met de modenatie, een partnership tussen het modemuseum, de modeacademie, een kunst-en architectuurboekenwinkel en een high-end fashion store. Het verschil met de modenatie zit echter in de notie van district, waar openbare ruimte aan belang wint ten opzichte van één enkel gebouw, en de ruimte van de stad centraal staat.

Modenatie, Antwerpen

Uit de gesprekkenronde werden het HISK, het hoger instituut voor schone kunsten, en de regionale zender ATV als mogelijke partners geïdentificeerd. Het samenbrengen van verschillende diciplines rond een gedeeld publiek terrein, maakt museum-ervaringen mogelijk die op de grens liggen tussen beeldende kunst, performance en

Benjamin Verdonck

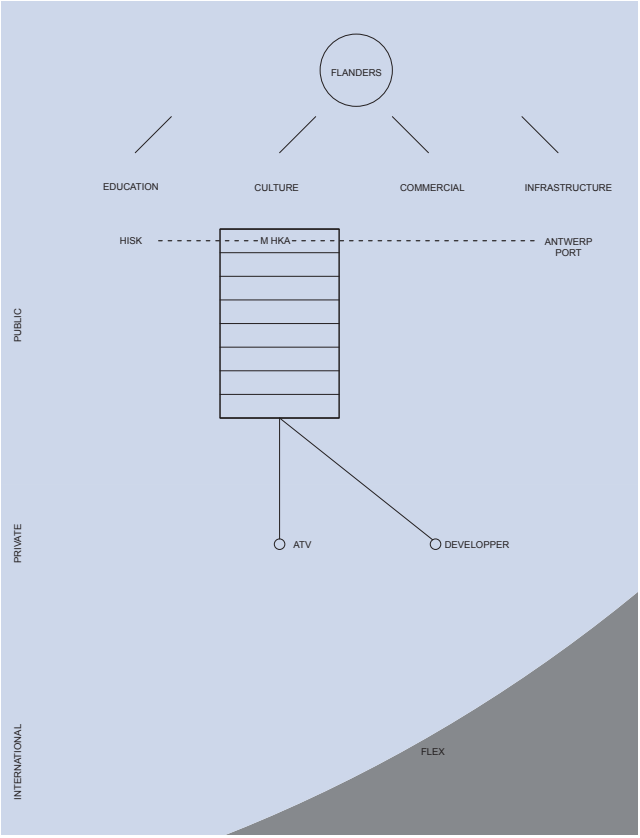

Noho, LA art district

media, met een sterke relatie tot de stedelijke ruimte. Hiernaast is een mogelijke samenwerking met het Zuiderpershuis in het aanliggende blok denkbaar. In deze casus wordt ook de piste om een deel van de site als residentieel te ontwikkelen opgenomen. Startend van deze constellatie hebben we het ontwerpend onderzoek gestart.

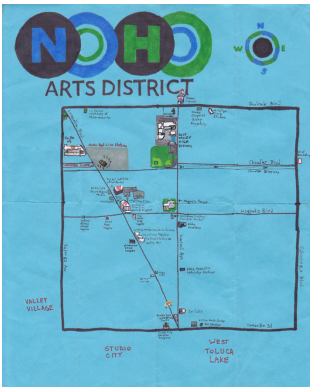

schaaltest op gebouw M HKA

- kunstschool
- tv studio
- residentieel

Profiel en Representatie: Eenheid in veelheid
In het kunstendistrict blijft het M HKA autonoom, maar wordt het 'deel' van een groter geheel. Minder een onpersoonlijke kunsthangar in de stad, meer een weefsel van culturele programma's met gemeenschappelijke ambitie. De oppervlakte, en dus ook de aanwezigheid in de stad, kan dalen ten opzichte van de huidige situatie, maar bepaalde functies kunnen gedeeld worden met de partners. Zo kan de bibliotheek bijvoorbeeld worden gedeeld met het HISK en ateliers met ATV.

Potentie van Locatie: Verkaveling - Branding
De partnerships vertalen zich in verdeling van ruimte op de site. Het mogelijke vastgoed dat in deze casus wordt meegenomen is het M HKA

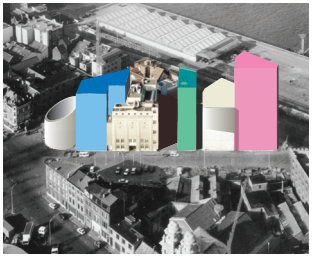

vastgoed zelf, het nabijgelegen Zuiderpershuis vastgoed, de Leuvenstraat en de percelen in eigendom van Himmos. Een eerste ontwerpintentie is een herlezing van het M HKA vastgoed als bouwblok en niet langer als één enkel gebouw. De partners – de school en televisiestudio's – kunnen elk een

Geactiveerd gelijkvloers, Winterthur

plaats innemen in dit bouwblok, waartussen nieuwe ontsluitingswegen voor zowel publiek als logistiek ontstaan. Om de capaciteit te behouden of te verhogen, wordt in deze case gezocht naar een constellatie van torens. Als tweede wordt de ontwikkelingspotentie van de Leuvenstraat en de overliggende kavels van ontwikkelaar Himmos, onderzocht. Door het district te ontwikkelen langs weerzijden van de straat, wordt het bestaande publiek terrein deel van het nieuw cultureel weefsel, en hiermee een nieuwe stedelijke ervaring. De aantakkende straten en doorsteken kunnen ook

Fremot Street Experience, the Jerde Partnerships Int., Las Vegas

worden geïntegreerd in het bouwblok van het Zuiderpershuis.

Door nieuwe terreinen te annexeren wordt niet zozeer een drastische uitbreiding van het M HKA beoogd, maar een samenbrengen van kritische massa om het district op te laden. Het verwerven van gronden is daarbij erg opportuniteitsgebonden, dus kan verschillende vormen aannemen.

Een ruwe berekening van de capaciteit van het Antwerp Art District is 26.860 m2 wanneer er geopteerd wordt voor

2. ANTWERP ARTS DISTRICT				
	2.A		2.B	
	Floors	Floor Area (m^2)	Floors	Floor Area (m^2)
REBUILD MHKA	8	2920	16	5840
ART SCHOOL	8	8608	8	8608
TV STATION	8	3608	16	7216
HOUSING	8	2480	8	2480
ZUIDERPERSHUIS	existing	4622	existing	4622
HIMMOS	1	1622	1	1622
XL	3	3000	3	3000
SUM / Σ		26860		33388

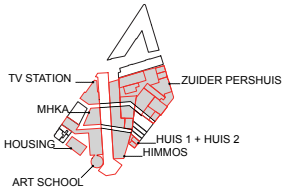

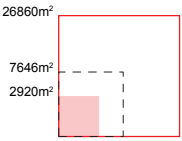

scenario 1

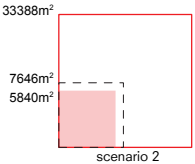

scenario 2

totale uitbreiding

uitbreiding op huidige terrein M HKA

huidig M HKA

torens tot 8 niveaus op de huidige M HKA site en 33.388 m2 wanneer er geopteerd wordt voor torens van 16 niveaus.

In de wijk Antwerpen Zuid voltrok zich in de laatste decennia een dynamiek die de buurt transformeerde van verpauperde wijk naar één van de meest gegeerde en dure delen van de stad. Culturele instellingen en galerijen

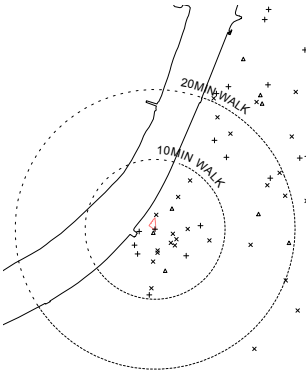

Antwerpen-Zuid met aanduiding van gallerijen, ateliers en musea

speelden in de gentrificatie van dit stadsdeel een grote rol. Bij de traditionele vorming van een kunstendistrict, waarvan internationaal talrijke voorbeelden bestaan, initieert de aankomst van een culturele instelling een influx van kunstenaars en andere instellingen in het omliggend, vaak nog betaalbaar, stadspatrimonium. Dit 'Bilbao-effect' is hier niet meer denkbaar. Een omgekeerde wisselwerking valt te onderzoeken: de gecreëerde waarde in de buurt gebruiken voor de realisatie

Dover Street, Mayfair, Londen, waar welgestelde gallerij-eigenaars uit de markt worden geprijsd door luxe winkels. De galleristen dienden onlangs bij de stad een aanvraag voor bescherming aan.

van een vernieuwd instituut.

Financieel mechanisme: Herverdeling

Het financieel mechanisme bevat in dit scenario 3 componenten:

1. de vastgoedlogica:

Een deel van de gronden die momenteel deel uitmaken van het M HKA vastgoed kunnen binnen de bouwblok-logica worden afgestoten en verkocht. De meest rendabele stukken grond zijn deze met zicht op de kaaien en op de gedempte zuiderdokken. Een ruwe berekening toonde aan dat de ontwikkeling van deze gronden (1300 m2) als residentieel programma, de realisatie van 1400 m² museale ruimte kan financieren. Anderzijds moeten er gronden worden aangekocht en ontwikkeld: de straat, de himmos-percelen, de gronden van het zuiderpershuis, en eventueel de

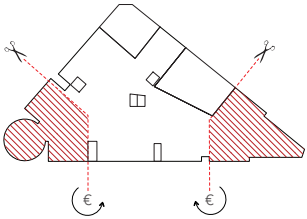

Leuvenstraat. Een nauwe samenwerking met de stad is hiervoor een noodzaak.

2. de exploitatielogica

Het district vormt een infrastructuur die afhankelijk van de gevonden partners anders ingevuld kan worden. De nieuwe ontsluitingswegen door het nieuwe bouwblok maken verschillende schalen van gebruik mogelijk. Het

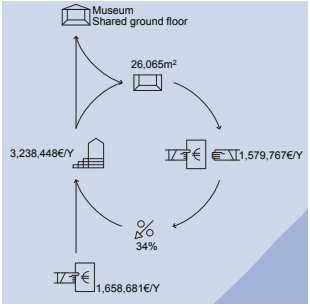

financieel model toonde aan dat de eerste variant (26860 m2) een opbrengst van 1M3/jaar genereerde ten opzichte van een investering van 2M3/jaar over 30 jaar. De tweede variant (33388m2) genereerde een opbrengst van 1M5/jaar ten opzichte van een investering van 3M2/jaar over 30 jaar.
3. de district-ondersteuning.
Voor de financiële mechanisme nachter de district-vorming bestaan verschillende modellen. Een eerste refereert naar de BID, het 'business improvement district', waar een constellatie van partners een fonds voeden dat aangewend kan worden voor de verbetering van het district en gemeenschappelijke initiatieven. Een andere samenwerkingsvorm is gebaseerd op een gezamenlijke 'merknaam', waarbij de partners aan een aantal voorwaarden moeten voldoen om deel uit te maken van het district.

Stappenplan: Productieve werf
Als de juiste partners worden gevonden, schuilt in deze casus het voordeel van een 'verhuisbeweging' in de tijd: terwijl de gebouwen van de ene partner worden verbouwd/gebouwd, vindt hij tijdelijk zijn onderkomen bij de anderen. Deze permanente werf is niet contraproductief maar kan interessante samenwerkingen veroorzaken. Een gelijkaardige samenwerking vindt momenteel plaats tussen kunstenaar Jan De Cock en de

Atelier Jan De Cock: tijdelijk ter beschikking gesteld voor St Lukas Kunstschool

het 'fête du chantier' op het dakterras van Palais du Tokyo, in afwachting van het nieuw te openen restaurant

Palais de Tokyo, Lacaton&Vassal, Parijs

kunstschool St-Lukas, die tijdens de verbouwing van haar schoolgebouwen de ateliers van de kunstenaar mag gebruiken. M HKA wordt dus deel van een dynamisch proces waarin de verschijningsvorm, alsook de werking van het instituut transformeert en uitgetest wordt. Enkele stappen die hierbij mogelijk gezet worden zijn:
De eerste stap in deze casus is het faciliteren van het vinden van partners. Dit voortraject bepaalt voor een groot deel de slaagkans en financiële haalbaarheid van de casus. In het M HKA kan hiervoor een plek worden ingericht waar samen met partners wordt gebrainstormd over mogelijke scenario's en win-wins. De tweede stap is de verwerving van de gronden, en de voorbereiding van de afbraak of gedeeltelijke afbraak van het M HKA.

Wanneer bijvoorbeeld het Zuiderpershuis kan worden aangekocht, kan het M KHA tijdelijk van deze ruimtes gebruik maken. De derde stap is de realisatie van de nieuwbouw torens en het openbaar terrein.

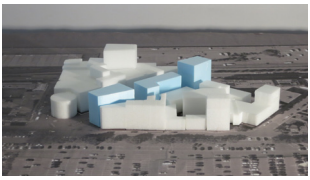

stap 3a: realisatie nieuwbouw Himmos-percelen

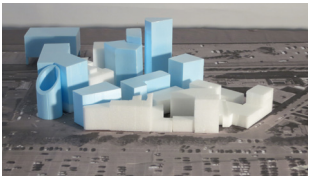

stap 3b: realisatie nieuwbouw M HKA-percelen

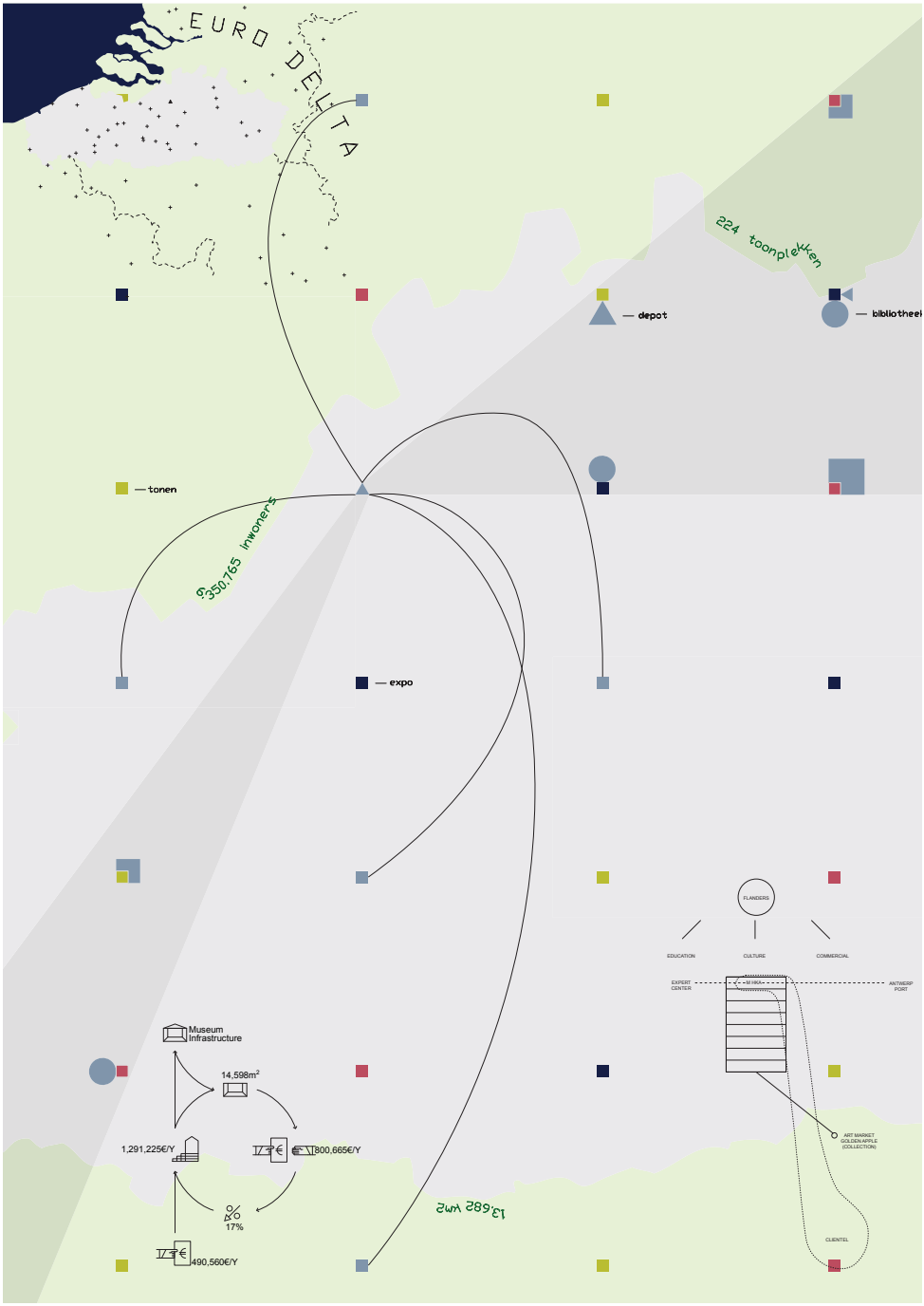
EURO DELTA
224 toonplekken
depot
bibliotheek
tonen
9,350,165 inwoners
expo
13,682 km2
FLANDERS
EDUCATION
CULTURE
COMMERCIAL
EXPERT CENTER
ANTWERP PORT
ART MARKET GOLDEN APPLE (COLLECTION)
CLIENTEL
Museum Infrastructure
14,598m2
1,291,225€/Y
800,665€/Y
17%
490,560€/Y

?

SCENARIO 3 : FLEMISH ART BANK

FLEMISH ARTS BANK

Pofiel en Representatie: Ambassadeur

De derde casus, de FAB (Flemish Art Bank), herformuleert het profiel van het M HKA in het teken van het dense en gefragmenteerde cultureel landschap in Vlaanderen en de Euro-delta

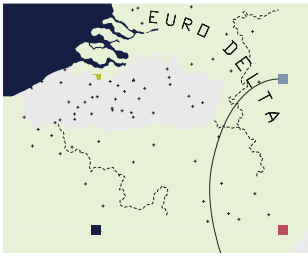

De FAB gaat op twee manieren met het diffuse landschap om: door collecties te linken, en door het ganse landschap als een potentiële toonplek te beschouwen, daarbij zowel gebruik makend van de tentoonstellings-capaciteit van de bestaande culturele infrastructuur als van 'in situ' opportuniteiten. (leegstaande panden, landschappen, stedelijke omgevingen)

Manifesta, rondtrekkende kunstbiënnale, in Genk

Ana Torfs, (...) Stain (...), Manifesta 9

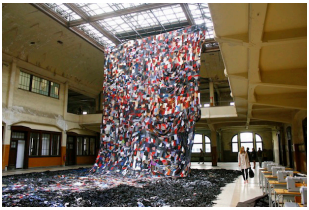

Ni Haufeng, Para-production, Manifesta 9

.

Als FAB, neemt het M HKA de vorm aan van een productiecentrum , met de nodige capaciteit voor tentoonstellingsvoorbereiding, depot, collectie, studiebibliotheek en kantoren. Het FAB als 'Back of House van een museum'. Het M HKA wordt zo getransformeerd van een plek van waarde-consumptie naar een plek van waarde-creatie.

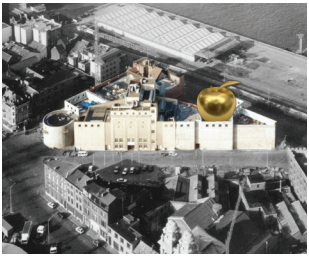

Binnen dit scenario was de idee van de 'gouden appel' richtinggevend: een plek waar sleutelfiguren binnen het kunstenlandschap elkaar kunnen ontmoeten en synergieën kunnen ontstaan. Als een ambassadeur van het Vlaams Kunstenlandschap, kan de FAB bouwen aan een gedeeld waardenkader door de verschillende fragmenten samen te brengen. De verschijning van de appel kan meerdere vormen aannemen, waarvan we er twee expliciteren: als satelliet in andere culturele instituten, centra en private galerijen in de Vlaamse nevelstad of op de locatie van het FAB zelf. Als satelliet, wordt het M HKA meer tijds- en minder ruimte-gebonden. Door tijdelijke verbanden aan te gaan met andere Vlaamse instituten, door bijvoorbeeld collecties of expertise te delen, bepaalt de FAB vanaf de eerste rang de culturele agenda in de nevelstad. De FAB ageert als waardemaker en initiator in het gefragmenteerde landschap.
Anderzijds kan op de locatie van het FAB worden ingezet op het uitstekend 'ontvangen' van de sleutelspelers van het kunstlandschap. In de Deense Nationale Bank van Arne Jacobsen hebben de publieksruimten én de productieve ruimten eenzelfde tactiliteit en afwerking. Het productiecentrum kan eenzelfde ervaring uitlokken, waarbij bv. de archiveringsruimten tijdelijk publiek kunnen ontvangen en de ateliers bijvoorbeeld kunnen worden ingezet voor een kleinschalig evenement. De

Deense Nationale Bank, Arne Jackobsen, Kopen-hagen

ambigue binnenkant van het eerder gesloten FAB laat op deze manier een sequens aan ervaringen toe, die steeds verschillend zijn in tijd.
Als plek waar waarde wordt gecreëerd, of geproduceerd, biedt de FAB de mogelijkheid om het museum als intrinsieke plek in de - meer en meer consumptiegerichte - stad te

Deense Nationale Bank, Arne Jacobsen, Kopenhagen

Schaulager Foundation, Herzog&DeMeuron, Basel

herpositioneren.
De case biedt de kans een publieke tentoonstellingscomponent toe te voegen die gebruik kan maken van de capaciteit van het FAB (het depot, het netwerk). Dan Graham noemde de lobby 'the most important space of the museum: it is a place for romantic encounters '. In het FAB schuilt een

Zwitsers Paviljoen 2014, Venetië

uitzonderlijke ervaring in de veelzijdige binnenkant, die steeds in transformatie is (opbouw projecten, opslaan kunst, etc). Op eenzelfde manier verhult de Luxor pyramide in Vegas een veelheid, die pas voelbaar wordt eens je binnengaat. Afhankelijk van deze activiteiten, kan de publieke tentoonstellingscomponent op de locatie zelf groeien en krimpen in de tijd.

Inkom Buda Kunstencentrum, 51N4E, Kortrijk

Eenduidige vorm, meervoudige binnenkant, Luxor, Las Vegas

Potentie van Locatie
De potentie van de locatie wordt in deze case expliciet gezocht op grote schaal: de mogelijkheid van een 'territoriaal museum'. In de Vlaamse nevelstad zijn de culturele activiteiten versnipperd, en dus ook hun programma's. Door een intelligente afstemming van verschillende kalenders is er door de onderlinge bereikbaarheid een continu kwaliteitsvol aanbod mogelijk.

De locatie van het FAB op de huidige locatie van het M HKA is hierdoor betwistbaar. Voor een ambassadeursfunctie voor het Vlaamse kunstenlandschap is

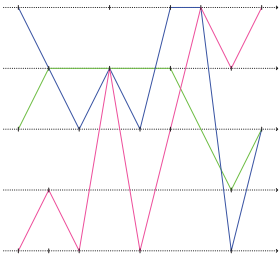

metropolitaans aanbod in nevelstad

Antwerpen een geschikte locatie, maar vanuit logistiek en publiek standpunt vallen er betere locaties in Vlaanderen te bedenken. Een connectie - met de luchthaven in Zaventem bijvoorbeeld - , kan de FAB een grotere slagkracht meegeven.

Voor deze case werden 2 scenario's aan het huidige M HKA vastgoed

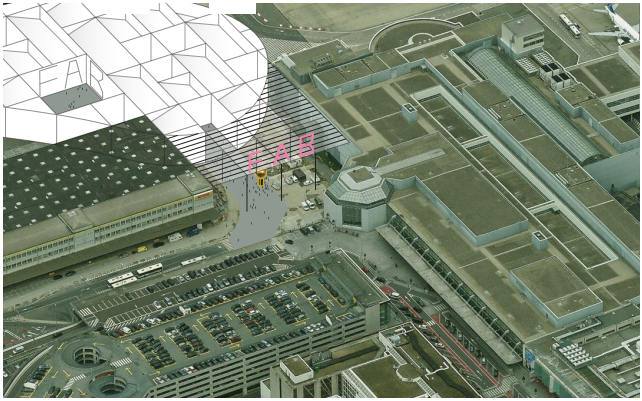

getoetst: één waarbij het huidige M HKA gebouw wordt herbestemd, en één met een nieuwbouw. In beide scenario's worden de omliggende kavels (de Leuvenstraat, de Himmos-percelen, het Zuiderpershuis en het Kaaigebouw) betrokken. In scenario 1 (herbestemming) telt het FAB een totaal van 18.769 m2, in scenario 2 48.620 m2.

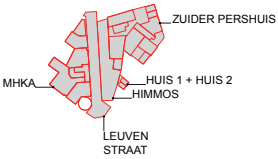

3. FAB				
	3.A		3.B	
	Floors	Floor Area (m²)	Floors	Floor Area (m²)
REUSED MHKA	existing	7646	0	0
REBUILD MHKA	0	0	4	15808
HIMMOS		1622	4	6488
LEUVEN STRAAT	1	1879	4	7516
ZUIDER PERSHUIS	existing	4622	4	15808
XL	3	3000	3	3000
SUM / Σ		18769		48620

Organisatiestructuur: Vernetwerking
De FAB heeft een netwerk-gerichte organisatie-opzet, sterk georiënteerd op het maken van nieuwe publieke of private partners. Deze opzet moet het cultureel kapitaal in Vlaanderen

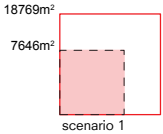

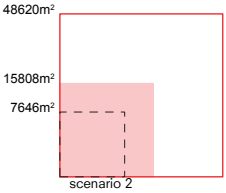

totale uitbreiding

uitbreiding op huidige terrein M HKA

huidig M HKA

aantrekken. Stapsgewijs zal in relatie met deze partners een expertise worden opgebouwd die geloofwaardigheid in het veld moet verdienen.

Financieel Mechanisme: Expertise en kapitalisatie
De FAB kan op verschillende manieren meer zelfbedruipend worden. Ten eerste kan het zijn expertise ter beschikking stellen, ten tweede zijn ambassadeurschap, en ten derde kan het ruimte voor lange en korte evenementen verhuren. De laatste optie werd dieper onderzocht. In scenario 1 (herbestemming), levert de exploitatie van het geheel 800.665EUR/jaar op, voor een investering van 1M3/jaar over 30 jaar. In scenario 2 (nieuwbouw) wordt dit 1M5/jaar exploitatie-opbrengsten, tov 6M7/jaar over 30 jaar.

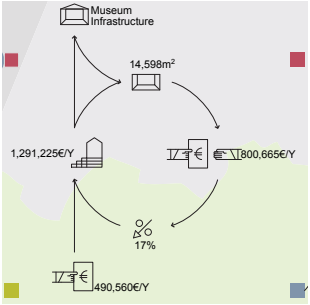

Serpentine Gallery Summer Party tickets

Attend the Serpentine Gallery's annual event and join the star-studded guest list, from top models including Kate Moss and Naomi Campbell, to fashion doyennes Daphne Guinness and Alice Temperley, and, of course, the full rocking Jagger clan.

The Serpentine Gallery's summer party was this year hosted by designer, and long-term partner of Mick Jagger, L'Wren Scott. Held in Hyde Park, in the outdoor space around the pavilion, which for 2013 was designed by Japanese architect Sou Fujimoto. The weather was beautiful for the A-list crowd, which included Sarah Jessica Parker and Princess Beatrice. One of the main attractions on the night were couple-of-the-moment Donna Air and James Middleton, who seemed to be head over heels with each other as well as the musical entertainment by Jake Bugg.

Value: £800

Starting bid: £1,000

Kindly donated by: Nicolette Kwok

To place your bid please email Carly by Sunday 24th November at 18:00: carly.bashford@annafreud.org

Aankondiging opbod tickets Serpentine Gallery Pavilion openening Party

Stappenplan
De opbouw van het FAB is opnieuw sterk opportuniteits-gebonden en engagement-afhankelijk. Een goed voorbeeld van een engagement dat in

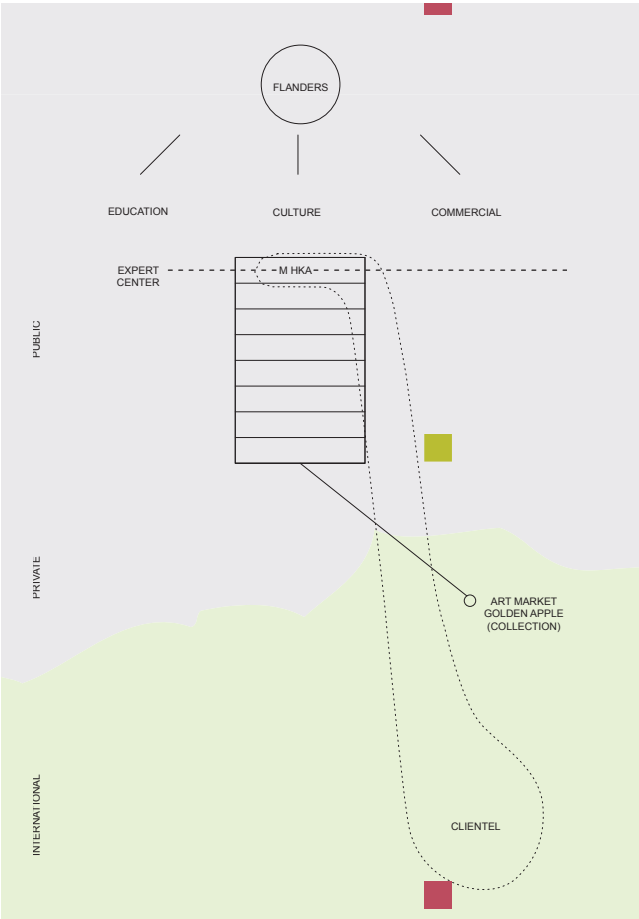

deze case past is het paviljoen dat M HKA in maart 2015 samen met ontwikkelaar en kunstverzamelaar Axel Vervoordt zal realiseren. Deze eerste stap kan alvast de toon zetten die het M HKA in de toekomst verder wil ontwikkelen. Guggenheim deed al een soortgelijke stap, samen met auto-fabricant BMW in de vorm van het BMW Gugenheim Lab. Dit rondreizend paviljoen, ontworpen door de Japanse architecten Atelier BowWow, biedt ruimte voor lezingen, workshops en andere kleinschalige evenementen, vaak in samenwerking met meer grootschalige culturele programmaties. In New York maakte het Lab bijvoorbeeld deel uit van de programmatie van de Urban Design

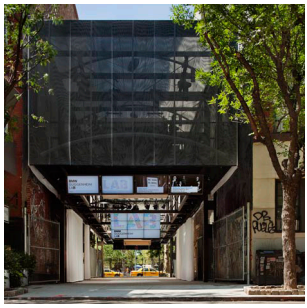

BMW Guggenheim Lab, BowWow, geinstalleerd in NYC tijdens de Urban Design Week 2012

Week 2012.
Een volgende stap kan de aankoop van het Zuiderpershuis zijn, waarin de de werking van het M HKA tijdelijk kan plaatsvinden terwijl het huidige vastgoed wordt vervangen of herbestemd. Een laaste stap is de

Buda Art Centre, 51N4E, Kortrijk

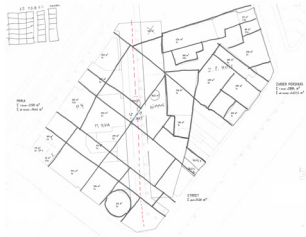

6 MUSEUMCOMPONENTEN
door Labo A

In volgend hoofdstuk toont Labo A aan waarin telkens de implicaties en mogelijkheden van de 3 ontwikkelde scenario's liggen, volgens de componenten (STUDIE, EXPO, DEPOT) en de architecturale aspecten (FORUM*, BACKBONE, INTERFACE) zoals gedefinieerd in hoofdstuk 3 van Labo A's deelrapport 1.

Het verkennende karakter van het ontwerpend onderzoek impliceert ook dat deze interpretatie in termen van componenten en aspecten tentatief blijft. Over vele zaken moeten in elk scenario immers nog principiële beslissingen gemaakt worden.

Naast de bijdrage aan in dit deelrapport, interpreteert Labo A in hoofdstuk 4 van deelrapport "componenten - modellen - scenario's" ook hoe de drie scenario's voor M HKA als verzamelgebouw zich verhouden tot de door Labo A ontwikkelde modellen.

KMSKAM HKA

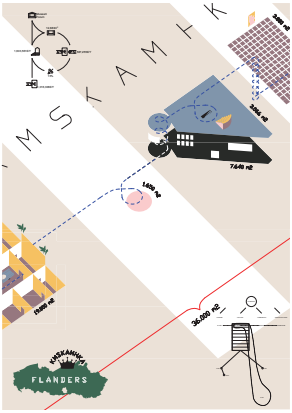

STUDIE

De fusie tussen de twee grote museuminstellingen biedt dé gelegenheid om de gezamenlijke onderzoekscapaciteit van de twee instellingen danig te professionaliseren en zo de kwaliteit te verhogen. Het scenario is eveneens een uitgelezen kans om een gezamenlijke onderzoekinfrastructuur uit te bouwen en mogelijk één adres gevormd worden voor de onderzoeks-, bibliotheek- en archiefwerking van de twee zusterinstellingen. De studiecomponent zou als zichtbare entiteit kunnen worden verzelfstandigd. De verschillende onderzoeksgroepen met eigen inhoudelijke expertises - Barokstudies, 17de eeuws drukwerk (i.s.m. Plantin-Mauretus), maar evengoed 'Actualiteit, Hedendaagse Kunst en Maatschappelijk engagement' - zouden daarbij ook transversale samenwerkingen kunnen opzetten en zich manifesteren als bijvoorbeeld integraal centrum voor 'Beeld, Beeldcultuur en Beeldcomplexiteit'.

EXPO

Door de operatie ontstaat er een zeer divers geheel aan toonplekken: de klassieke museumzalen in het KMSKA die na de renovatie en door de inbreiding net in capaciteit zal zijn verdubbeld, een tijdelijk popup-paviljoen op de Gedempte Zuiderdokken, een flexibele tentoonstellingshal op de kaaien en wellicht een gereduceerde tooncapaciteit in het bestaande gebouw. De permanente collectiepresentatie vindt ofwel plaats in het KMSKA, in het vernieuwde M HKA ofwel in één van de nieuwe tentoonstellingsplekken. De verspreide, maar diverse tooninfrastructuur biedt tal van mogelijkheden om tentoonstellingen in te richten, maar vraagt een doordachte conceptie van de nieuwe delen.

DEPOT

Er wordt een gezamenlijke strategie ontwikkeld voor het KMSKA en het M HKA. De depotcomponent staat echter niet centraal in het scenario. Het ontwikkelen van een gedeelde depotinfrastructuur kan echter als een autonoom project beschouwd. De capaciteit van de fusie-instelling zorgt ervoor dat het uitbouwen van een goede bewaarinfrastructuur tot modelproject kan worden omgevormd.

FORUM

In dit scenario neemt het platform op het dakterras de vorm van een forum aan, dat meteen een grote symbolische zichtbaarheid in het verlengde van de stedelijke publieke ruimte krijgt. Doordat de tentoonstellingscapaciteit met de externe addities sterk toeneemt, kan er voor het huidige M HKA volop in de forumfunctie worden geïnvesteerd.

INTERFACE

De operatie valt of slaagt in de mate waarin zeer diverse ingrepen als een geheel kunnen worden gepercipieerd. De reconversie van het M HKA vormt hiertoe een belangrijke sleutel.

BACKBONE

Indien er op de as nieuwe tentoonstellingsruimte beschikbaar is, kan het huidige bouwblok nadrukkelijker als generieke onderbouw– kantoren, werkplaatsen, tijdelijke tentoonstellingsinfrastructuur, eventueel ook als documentatiecentrum of bibliotheek – worden ingericht. In dit 'lichaam' zit dan een zekere marge. Het is perfect denkbaar om delen van de generieke kantoorinfrastructuur te verhuren.

ANTWERP ART DISTRICT

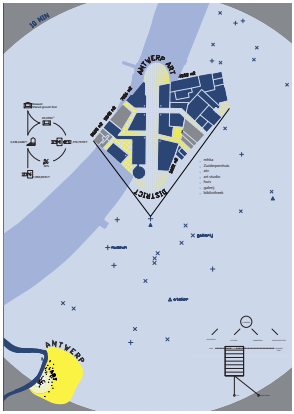

STUDIE
Het onderzoekscentrum, bibliotheek, documentatiecentrum zouden in de nieuwe structuur kunnen verzelfstandigen tot een aparte entiteit binnen het district. Wellicht is de koppeling met een 'school' hier interessant.

EXPO
De bestaande tooncapaciteit wordt sterk gereduceerd. Hierdoor moet een afweging worden gemaakt omtrent het tentoonstellingsbeleid: wat wordt wanneer getoond? Wat is het aandeel van de vaste collectie? Welke is de frequentie aan tentoonstellingen? Zijn er vaste 'project spaces' buiten het museum? Welke ruimtes in het district zijn hiervoor het meest geschikt?

DEPOT
De capaciteitsreductie biedt geen antwoord op het functioneren van het depot. Het extern depot in de haven blijft noodzakelijk.

FORUM*
Er wordt op het maaiveld een nieuw stratenpatroon doorheen het bouwblok gelegd. Dit nieuwe stedelijke weefsel dat verschillende instellingen en entiteiten verbindt, kan samen met de respectievelijke lobby's als een forum worden ontwikkeld. Het gesloten gebouw wordt letterlijk opengebroken.

INTERFACE
De nieuwe architectuur, een stedenbouwkundige benadering en de duidelijke identificatie van het museumdistrict bepalen het gezicht van de instelling die zich als een actieve speler in het stedelijk veld manifesteert. De kwaliteit van de buitenruimte en het karakter van de – gesimuleerde? – stedelijkheid en van de bijkomende activiteiten en actoren in het district, zal in belangrijke mate de representatie van de instelling mee definiëren.

BACKBONE
De rol van de backbone is in dit model niet helder gedefinieerd. Elke entiteit zal zijn eigen logistiek apparaat behoeven, tegelijk kunnen minder representatieve deelwerkingen (kantoorruimte) mogelijks op een andere locatie worden ondergebracht.

FLANDERS ART BANK

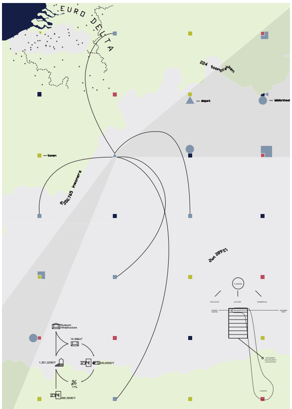

STUDIE / DEPOT
In dit scenario hebben zowel de depot- als de studiecomponent een meer cruciale rol. Een performant kenniscentrum ondersteunt de ambassadeursrol van de instelling. Men probeert op verschillende vlakken een toonaangevende instelling te zijn. Dit gebeurt door zeer performante infrastructuur aan te bieden, allerhande programma's voor bezoekers en gasten op te zetten: kunstenaarsresidenties, curator's program, visiting scholars' program,… De kantoren, bibliotheek , het documentatiecentrum, het archief en het depot worden voor een select publiek van onderzoekers, curatoren, docenten, kunstenaars, verzamelaars en diplomaten opengesteld, maar krijgen dus een representatieve logica.

EXPO
Door haar rol als ambassadeur zou de Flanders Art Bank zelf minder grote tentoonstellingen inrichten, maar vooral haar expertise en haar collectie aanwenden om externe expositieplatforms te bedienen. De nood aan een permanent ingerichte expositieruimte en de eis om een groot publiek te bedienen dalen hierdoor. Een deel van de museuminfrastructuur zal tijdelijk of semi-permanent voor andere initiatieven worden gebruikt. Twee tentoonstellingsconcepten vormen mogelijks een complement op deze gereduceerde tentoonstellingswerking : (1) in een streng beveiligde schatkamer toont de instelling een select aantal representatieve topstukken; deze semipermanente opstelling is voor een beperkt publiek te bezichtigen. (2) Een evenementenprogramma laat toe om eigen producties te tonen, die daarna reizen.

FORUM*/ INTERFACE
De instelling richt zich tot een eerder select publiek. Het onthaal en de uitdrukking kunnen hierop worden afgesteld. Ruimtes en voorzieningen om belangrijke gasten te ontvangen – 'salons', eventueel een 'clubrestaurant', etc. – zijn hierbij belangrijk.

BACKBONE
Door de aard van de instelling vermengen front- en backstage zich.

SYNTHESE & VERVOLG

Het ontwerpend onderzoek is een iteratief proces; de synthese die hier getoond wordt is dus een voorlopige synthese, die uiteengelegd is om een verder debat mogelijk te maken en ook te structureren. De drie exploratieve ontwerpscenario's illustreren de mogelijke meerwaardes van een stedelijk verzamelgebouw op vlak van stadsontwikkeling en operationele voordelen voor het museum en de andere gebruikers. Er wordt vooral gefocust op het stadsontwikkelingspotentieel, waarbij zowel Scheldekaaien, Zuiderdokken als het Zuiderpershuis in het vizier worden genomen. Ze wijzen ook op het mogelijke mobiliserend vermogen ervan bij andere publieke en private partners, wat de ontwikkelingskansen voor een ambitieus museumproject kan vergroten. Eens er over scenario's wordt beslist, wordt het immers ook zaak om het draagvlak te maximaliseren.

In dit hoofdstuk worden de drie scenario's ook kort even naast elkaar gezet, om de verschillen aan het licht te brengen. Deze onderlinge vergelijking laat toe om vanuit de evaluatie, nuancering en versterking van drie verschillend en onvolledige scenario's, toe te werken naar een realistisch stappenplan voor de vernieuwing van het M HKA.

1. OVERZICHT

5
DE KUNSTERVARING INZETTEN ALS BASISWAARDE

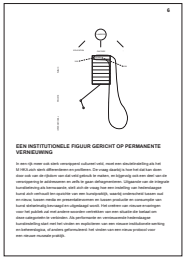
6
EEN INSTITUTIONELE FIGUUR GERICHT OP PERMANENTE VERNIEUWING

7
EEN VLOEIBAAR BEGRIP VAN LOCATIE

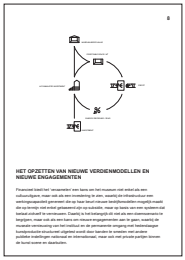
8
HET OPZETTEN VAN NIEUWE VERDIENMODELLEN EN NIEUWE ENGAGEMENTEN

9
HET MUSEUM ALS STADSONTWIKKELINGSPROJECT

MUSLIMAMT
3.300 m2
3.300 m2
7.649 m2
1.400 m2
15.000 m2
36.000 m2
MUSKANIEK
FLANDERS

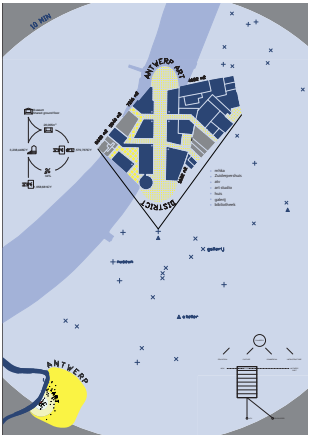
10 min
ANTWERP
DISTRICT
ANTWERP

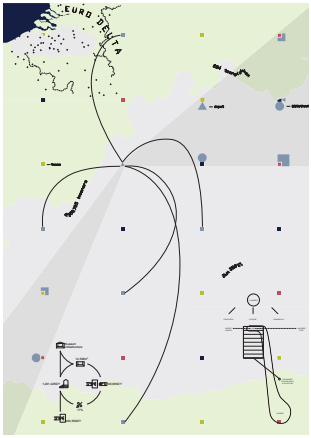
EURO DELTA

2. EVALUATIE

Case 1 : KMSKAM HKA

Expansie De potentie van de ligging van het M HKA nabij tegenhanger KMSKA wordt gevaloriseerd. Door de twee te linken, ontstaat ook de kans om de openbare ruimte - het museumplein en de gedempte zuiderdokken - tussen beide een nieuwe betekenis te geven. Binnen deze logica wordt ook een nieuw 'adres' gecreëerd voor het KMSKAM HKA op de kaaien, in het nieuwe volume dat wordt voorgesteld in het Masterplan van de kaaien. Het bestaande M HKA-gebouw kan door de operatie grondig worden gereorganiseerd. Het huidige terras wordt als panoramaplatform ingezet: een centrale ontmoetingsplek tussen verschillende voorzieningen. De sokkel kan in consessie worden gegeven. Hoewel de tentoonstellings-voorzieningen in het bestaande bouwblok sterk afnemen, neemt de tooncapacitiet van de instelling sterk toe.

Fusie Het M HKA gaat op in een grotere structuur door de fusie met het KMSKA. De huidige interne structuur verdwijnt en een nieuw model wordt opgezet, op maat van het gefusioneerde en gedifferentieerde museum. Een deel van de ondersteunende functies (depot, bibliotheek, archivering, werkplaatsen) worden door beide instituten gedeeld.

Schaalvergroting Verschillende publieke eigendommen KMSKA en M HKA: Vlaams - Kaaien: stedelijk) worden gekoppeld. De grotere organisatiestructuur creëert extra middelen en slagkracht. De schaalvergroting brengt tevens een rationalisatie van personeel en middelen met zich mee. De vastgoedoperatie zelf is relatief complex omdater er veel actoren betrokken worden.

Curator Het profiel en de representatie van het M HKA gaat op in een grotere structuur. Door het profiel van het M HKA te linken aan dit van het KMSKA, worden er nieuwe linken mogelijk door de tussen hedendaagse en schone kunst. In dit scenario functioneert het M HKA als 'onafhankelijke curator' die een reeks plekken bezet en punctueel programmeert

Stap 1: Paviljoen KMSKAM HKA

Stap 2: Forum

Stap 3: Kaaigebouw/aantakken andere musea

1. Kunst Museum Vlaanderen : ++
2. Kunsthal MHKA : +
3.Platform voor Kunst Cultuur & Maatschappij : +
6. M KHA Middelgroot : +

Case 2 : Antwerp Art District

Verkaveling&Branding De relatie van het 'district' met de locatie van het M HKA is dubbelzinnig: anders dan bij de traditionele ontwikkeling van kunstendistricten - waar een museum of galerij een instroom van artiesten, creatieve beroepen en andere galerijen initieert dankzij goedkope huurprijzen of uitzonderlijke woon/werk kwaliteiten - is in antwerpen-zuid deze stadsdynamiek al voltrokken. Door deze gecreëerde waarde in te zetten om mogelijk partners aan te trekken, wordt de locatie benut. De voorgestelde verkavelingslogica biedt meer rechtzekerheid voor investeerders dan een complex gemengd programmea. Er is in eerste instantie wel een significante capaciteits-vermindering, die binnen de districslogica wordt opgevangen. Hiervoor worden ook andere percelen bij het voorstel betrokken. Tegelijkertijd kijkt dit scenario verder dn het bouwblok en wordt het symbolisch kapitaal van het museum en andere musea in de buurt uitgespeeld om de hele wijk van een unieke identitieit te voorzien.

Coöperatie De interne structuur van het MHKA blijft onafhankelijk van deze van de partners in het kunstendistrict. De samenwerking kan zich op verschillende manieren ontplooien, bv. door een gemeenschappelijk fonds voor gemeen-schappelijke initiatieven of verbetering van de gedeelde delen, of via een lidmaatschap en een gedeelde 'branding'-strategie. Dit samenwerkingsmodel is voldoende flexibel en eenvoudig om nieuwe partners aan te trekken.

Herverdeling In overleg met de gevonden partners wordt onderzocht welke stukken grond van het M HKA deel worden van de publieke ontwikkeling, en welke gerentabliseerd. Hiernaast wordt deel van het district verhuurd aan derden, die zo de investeringen in het district financieren.

Eenheid in Veelheid In het kunstendistrict blijft het M HKA autonoom, maar wordt het 'deel' van een groter geheel. Minder een onpersoonlijke kunsthangar in de stad, meer deel van een weefsel van culturele programma's met gemeenschappelijke ambitie. Deze kan met een gemeenschappelijke communicatie-strategie (poorten, wegwijzers, de overdekte straat) een gemeenschappelijke identiteit krijgen

Stap 1: Ontwikkeling partnerships

Stap 2: Aankoop nieuwe gronden en patrimonium

Stap 3: Realisatie nieuwbouwtorens

2. Kunsthal MHKA : +-
3.Platform voor Kunst Cultuur & Maatschappij : +-
4.1. CAHF+ : +
4.3. MKHAcademia : ++
6. M KHA Middelgroot : +

Case 3: FAB

Bereikbaarheid Het M HKA als 'Flemish Art Bank' heeft er het minst baat bij op de huidige locatie te blijven. De ontsluiting van goederen is niet optimaal. Daarnaast is de bereikbaarheid voor publiek slecht door moeilijke trein-en vliegconnecties. Deze case benut de locatie niet ten volle. De rol van de locatie wordt er vooral één van publieke zichtbaarheid, zonder dat de toegankelijkheid daar een grote rol in speelt.

Ambassadeur De interne organistie van het M HKA wordt geheroriënteerd naar een ambassadeursrol binnen het Vlaamse kunstenlandschap, met nadruk op het opbouwen van een expertise waarvan dit landschap gebruik kan maken.

Expertise en Kapitalisatie Gezien de geringe relaltie van het FAB tot de huidige site, zijn meerdere vastgoedlogica's denkbaar: rentabiliseren van de hele site en elders bouwen van de FAB, het vervangen van het bestaande gebouw met een nieuwbouw, of het uitbreiden van bestaande gebouw over de leuvenstraat, de himmos-site en het zuiderpershuis.
De voornaamste stakeholders zijn de Vlaamse overheid, kunstverzamelaars, Vlaamse en internationale instituten en culturele centra.
De Fab heeft een nieuw beheersmodel nodig.

Tijds-gebaseerd Het profiel van het M HKA verschuift: een minder ruimte-gebaseerde en meer tijds-gebaseerde aanwezigheid; een minder waarde-consumerend en meer waarde-producerend profiel. FAB neemt ook de rol op van producent van tentoonstellingen, weliswaar voornamelijk op andere locaties en dus meestal in

Stap 1: Paviljoen Axel Vervoordt

Stap 2: Aankoop nieuwe gronden en patrimonium

Stap 3: Realisatie FAB

1. Kunst Museum Vlaanderen : +
4.1. CAHF+ : ++
4.3. MKHAcademia : +
5. Centraal onderzoeksdepot : +

Legende:
Benutting van Potentie Locatie
Organisatie-opzet
Financieel Mechanisme
Profiel & Representatie
Stappenplan
Evaluatie volgens Modellen LabA

EURO DELTA